

Profesor Milan Zelený z karantény v USA:

Mrtví ekonomiku neoživí. Cena zde?

Nepředstavitelná. Bat'ův Zlín jako inspirace. Čína vrátí úder. Čas na změnu

ROZHOVOR

Pandemie a ekonomika jsou spojené nádoby, nelze je oddělit. Při pandemii bez restrikcí by většina z nás už tady nebyla. Ekonomika se utlumila, protože tzv. globalismus již dlouho před virem zničil její odolnost. Americký ekonom českého původu profesor Milan Zelený, působící na Fordham University v New Yorku, upozorňuje, že bojujeme proti viru, který ale sám není příčinou, spíše jen následkem a produktem globálního poklesu lidské imunity. Protože je výtvozem umělým, politickým, selhala Evropská unie v nedostatku prostých lidských hodnot, jako jsou odbornost, spolupráce, soudržnost a lidská vzájemnost.

Aktuálně 3,7 milionu nakažených a přes čtvrt milionu mrtvých po celém světě v důsledku pandemie koronaviru. V Česku se v souvislosti s počtem obětí – zatím 252 – vyčíslovala hodnota lidského života na 1,2 milionu korun a konfrontovala se s obřími ekonomickými ztrátami. Jak ve světle těchto čísel pohlížet na střet mezi zastánci a odpůrci zavádění omezujících opatření, která výrazně utlumila ekonomiku? Byly ty restriktce nezbytné?

Pokud nejsme schopni zajistit bezpečnost zaměstnanců, tak byly. Mnozí dnes prchají z otevřených sice, ale špatně zajištěných pracovišť. Pud záchrany života dominuje. Cena je, v USA, dosti nepředstavitelná: přes 30 milionů nezaměstnaných, jen za poslední týdny. Jsem nyní v karanténě ve světovém ohnisku New York-New Jersey: není to zde příliš dobré prostředí pro spekulace o nezbytnosti na dálku. Stranicko-politické zájmy zde totálně selhaly. Jediné řešení je vědecká odbornost, pravda a fakta, ne pouhá přání a názory. Straníci by si měli přestat olizovat prsty nad volebními hlasy a prozíravě předat „řešení“ problémů, kterým nerozumí a rozumět nemohou, těm, kteří o tom něco vědí. Tedy špičkovým odborníkům, osvíceným podnikatelům a nezávislým samosprávám – to je ta správná kombinace. Volební preference nesmí být součástí „hry o životy“.

Ještě ale není konec, a tudíž ani ta čísla nejsou konečná. Pandemie a ekonomika jsou spojené nádoby, nelze je oddělit. Představte si rozsah pandemie bez restrikcí. Většina z nás by zde už nebyla. Ekonomika se utlumila, protože tzv. globalismus již dlouho před virem zničil její imunitu, odolnost a resilienci vůči nezbytným stresům a selháním: soběstačnost, nezávislost, sebedůvěra a spolupráce vymizely likvidací svobodného trhu a rozbuzením stranického centra jako hlavního arbitra ekonomického rozhodování. Virus pouze odhalil fatální slabiny politické organizace ekonomiky a lidského podnikání vůbec. Namísto zpátečnického lpění na minulosti, je lépe obnovit

soběstačnost a spolupráci lokálních ekonomik, jak to přesvědčivě demonstruje dnešní Švýcarsko, a dříve i náš Baťův Zlín.

Generální tajemník Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj OECD Ángel Gurría tvrdí, že koronavirus už způsobil větší ekonomický šok než finanční krize 2008-9. Dal byste mu za pravdu v tom, že světové ekonomice potrvá roky, než se zotaví z dopadů šíření koronaviru, a že naděje na rychlé hospodářské oživení jsou z kategorie zbožných přání?

To jistě: pandemie a ekonomika jsou dnes spojené nádoby, a tak nelze řešit jedno bez řešení druhého; mrtví nemohou oživit ekonomiku. Bude to trvat dlouho, protože změna lidského myšlení a osvobození se od prostého – trumpovského – „návratu“, není pro většinu voličů myšlení dostupné. Určitou výhodu mají jen země, kde nemají žádného „Trumpa“. Hospodářské oživení tedy nastane, ale bude to hospodářství výrazně jiné, než za dob tzv. globalizace.

Existují univerzální rady pro vlády, jak si počínat při záchraně národních ekonomik? Může třeba pomoci masivní zadlužení státu kvůli nejrůznějším kompenzačním podnikatelskému sektoru, nebo také snížení daňové zátěže, resp. odbourání daní z příjmů, což jsou návrhy, které zaznívají v Česku?

Především, nemáme „univerzální rady“ – odkud taky? – a už vůbec ne pro „vlády“. Vlády nemohou ani opravit dálnici, natož řešit náročný, multidisciplinární, systémový problém. Když vše souvisí se vším – jako v přírodě, tak problém není řešitelný „specialisty“, ale pouze odborníky na všeoborové, systémové přístupy; takové ale naše univerzity neprodukují. Musíme se tedy začít vzdělávat sami, zcela vážně, a za pochodu.

Německá vláda díky přebytkovým rozpočtům z minulých let mohla vyčlenit na okamžitou pomoc podniků stamiliardy eur, jde o 6,9 procenta hrubého domácího produktu, zatímco zadlužená Itálie si může dovolit pomoc jen ve výši 0,9 procenta HDP. V rámci EU se vede boj mezi zeměmi jako Itálie a Španělska, které volají po co největším objemu zvláštního fondu a poskytování přímých grantů vládám, severské země a Nizozemsko navrhuji půjčky, které by tolik nezvýšily společný dluh. Jakou cestou by se měla EU vydat, aby neohrozila svou soudržnost a projekt společné měny?

Zde je problém ve spoléhání na státní finanční injekce. USA vyděluje na dotace astronomické částky, ale ty jdou spíše na prosté přežívání a konzervaci starého systému, tedy tomu, který virové epidemii podlehl. Navíc, pleteme si stále příčinu a následek: bojujeme proti viru, který ale sám není příčinou, spíše jen následkem. Je produktem globálního poklesu lidské imunity kvůli zničeným a oslabeným organismům, a tudíž ochablosti v rezistenci vůči virovým a jiným oslabujícím útokům, jako je monokultura, chemikalizace, jedovaté ovzduší, ničení rostlinné i živočišné přírody a tak podobně.

Evropská unie selhala, protože je výtvořem umělým, politickým, právě v nedostatku prostých lidských hodnot, jako jsou odbornost, spolupráce, soudržnost a lidská vzájemnost.

Americká ekonomika podle zveřejněných dat poklesla v prvním čtvrtletí nejvýrazněji od Velké recese ve 20. letech minulého století. Konkrétně meziročně o 4,8 procenta. Hrozivá jsou i prudce rostoucí čísla nezaměstnanosti. Podle prezidenta Donalda Trumpa se USA musí z krize proinvestovat. Co si o tomto záměru myslíte?

Trumpovi jde pouze o jeho znovuzvolení na podzim, ke kterému potřebuje alespoň částečně fungující ekonomiku, ať to stojí, co chce. Nejsou to ale jeho peníze, které do sebe investuje; jsou to spíše životy lidí, oslabených zastaralým průmyslem a zemědělstvím, kteří pak snadno podléhají virovým, myšlenkovým, politickým i společenským „pandemiím“. Řešením je zvýšení odolnosti, imunity, revenance a spolupráce; nejen mezi lidmi, ale i mezi lidmi a přírodou, která se jim takhle krutě „mstí“ za všechno to „příkoří“.

Je namístě volání USA či Austrálie po tom, aby Čína, pokud se prokáže její zavinění, byla hnána k odpovědnosti i k odškodnění za to, že tajila informace o vývoji pandemie, nevarovala svět a umožnila rozšíření nákazy? Bylo by to na ní nějak vynutitelné? Nešlo by jen o další kolo ekonomických bojů mezi dvěma nejsilnějšími ekonomickými velmocemi?

Svádět věci na druhé je základním znakem trumpismu. Nikdy na sebe nepřevzal zodpovědnost – za nic, co by nebylo v jeho zájmu. I kdyby se Číně prokázala neopatrnost v manipulaci s virem a zkreslování informací – nikomu by to v současném stavu nepomohlo. Pouze snad Trumpovi, kterému by pak prošlo jeho zkreslování reality, fakt, čísel a pravdy. Neumím si ani představit takový útok na Čínu, který by nevedl k ničemu jinému než k silnému protiútoky. Není dnes spíše lépe hledat společná řešení a později se vrátit ke skutečnému rozboru a pochopení příčin?

Které velké ekonomické celky mohou na pandemii hospodářsky nejvíce doplatit? Nevyjde z ní Čína, i když její údaje se mnohdy berou s rezervou, posílená, protože má výrazně nižší počty nakažených i obětí na životech než USA a především Evropa a už se na rozdíl od jiných vrací k normálu?

Čína vyjde posílená tak jako tak; už dlouho před virem začala akcelarovat a během 20 let se stala perspektivně silnější velmocí než USA. Virus ji výrazně oslabil a zpomalil její rozvoj. Její dnešní slabinou je spíše vláda, která neví jak dál a reaguje na Trumpovu zahraniční politiku globální konfrontace a nespolečnosti. Měla by se vzdát politické hegemonie a podpořit vnitřní regionální samosprávy a jejich rozvoj. Čína regionální spolupráce: to by byla síla. Neumím si představit sesuv do tzv. „stranické demokracie“. Jen malá Česká republika má přes 250 registrovaných stran a hnutí; rozpolcenost, nenávisť a nespolečnosti jsou markantní. V Číně by podobná „multistranickost“ vedla k občanským válkám.

Myslím, že nejde o návrat „k normálu“, který své slabiny dostatečně projevil všude ve světě, ale o posun vpřed, do post-globální éry lokální vyváženosti a spolupráce.

Dal byste tedy za pravdu hlasům, že svět už nikdy nebude jako předtím, než ho postihla pandemie koronaviru? V jakém smyslu by to mohlo platit pro ekonomiku, když navíc ředitel amerického Střediska pro kontrolu a prevenci nemocí Robert Redfield varoval před možností, že vlna nákazy koronavirem bude příští zimu ještě náročnější než ta, kterou právě procházíme? V posledních letech se hovořilo o tom, že globalizace je zřejmě za svým vrcholem a rozvoj moderních technologií naznačuje směřování k lokalizaci. Může pandemie tenhle trend potvrdit?

Ano. Jak jsem již zmínil, je třeba podpořit nové, post-globální a přirozené tendence k regionální rovnováze, hospodářské soběstačnosti, nezávislosti a spolupráci. Pandemie tento posuv paradoxně „podporuje“ ve spojení se selháním extrémního stranictví. I v České republice už vznikají nové instituce, jako multioborový, systémový Institut Equilibrium, nebo Komora podnikatelů, pro vznik tolik potřebné a sebeakreditující podnikatelské profese. Politicky nezávislých, odborných i osvícených společenských institucí je dnes už třeba celá plejáda.

Čeká nás řetězec závažných a závislých výzev: Po pandemii musíme rozvinout soběstačné lokální ekonomiky, vyvážené a životaschopné regionální komunity, integrovat průmyslovou, rostlinnou a živočišnou produkci, vše na základě flexibilních, moderních technologií; dále rozvinout odpovídající, a na míru šité vzdělávání, zdravotnictví, sport i obchod, ve smyslu meziregionální spolupráce.

Navíc, při potřebě dovozu, je možné vytvářet regionální konsorcia, která zajistí množství, kvalitu i cenu za nejlepších tržních podmínek.

A ten nejdůležitější krok: zvýšení národní imunity a odolnosti propojením se, soužitím, ochranou a respektováním přírody – jejíž jsme a zůstaneme nezbytnou součástí, ne jen odcizeným, a často i virózním, organismem.

Máme v Česku jednu velkou výhodu: jsme přímo propojeni s realitou baťovského Zlína, kde výše uvedená řešení dokázali realizovat i za nejtěžší hospodářské krize. Inspiraci Baťa je ale třeba studovat, obzvláště mladými generacemi podnikatelské profese. K tomu jsou vhodné například v češtině vydané Cesty k úspěchu, v angličtině pak připravované Roads to Success.

Produktivní relokalizace umožní návrat ke svobodnému – ne volnému! – trhu. Není již dále únosné, aby jeden nebo několik trump-politiků rozhodovali co, kdy a jak se bude vyrábět, za jakou cenu a za jakých celních omezení pro světový trh. Není nic naivnějšího než „Ekonomická diplomacie“ politického pózování, domluv, vydírání a rozdrčení toho, co nám všem dnes chybí nejvíce: spolupráce – ne „spoluprátse“ – na globální úrovni.

Je nesmazatelným selháním lidstva, které toleruje jedince, upřednostňující stranické zájmy a volební preference uprostřed smrtící pandemie. Je-li vyslyšeno volání po odložení tupé stranickosti a lze zkusit táhnout za jeden provaz, jako lidé, alespoň ve chvílích smrtelného nebezpečí, pak se vnucuje otázka: Proč, je-li to možné pro tuto chvíli, proč u toho, proboha, nezůstat?

Parlamentní listy

06.05.2020 4:43